

MAĎARSKO VE SVĚTĚ STŘEDOEVROPSKÉ SPOLEČNOSTI Z PERSPEKTIVY SROVNÁVACÍCH SOCIÁLNÍCH ANALÝZ

Pod tímto názvem uspořádala Maďarská sociologická společnost za podpory četných domácích i zahraničních institucí ve dnech 24. 6. až 28. 6. 1991 v Budapešti velký mezinárodní kongres. Zúčastnilo se ho téměř 600 delegátů ze všech světadílů, z toho polovinu tvořili účastníci ze zemí střední a východní Evropy.

Kongres se konal v moderně vybaveném kongresovém středisku ve Vilányi út. Jednacím jazykem byla vedle maďarštiny pouze angličtina. Jednání probíhalo celkem ve 32 pracovních skupinách, z toho 19 bylo v anglickém jazyce a 13 v maďarském.

V anglickém jazyce probíhaly následující pracovní skupiny:

1. Sociální stratifikace a mobilita
2. Ekonomické instituce: činitelé a postoje: Maďarsko a střední Evropa v přechodu na tržní hospodářství
3. Sociologie zemědělství
4. Vesnice
5. Městské struktury a bytová politika
6. Střední Evropa z hlediska světového systému globální perspektivy
7. Občanská společnost a přechod k demokracii
8. Rasové a etnické napětí v postkomunistické střední Evropě
9. Vyčleňování a včleňování do meziskupinové sféry ve východní Evropě
10. Sociální politika
11. Ženy a měnící se společnost
12. probíhala v maďarském jazyce
13. Východní a západní lekce pro vědu a technologii
14. Politika životního prostředí a sociální hnutí
15. Sociální nerovnosti a institucionální přechod ve východní Evropě
16. Struktura sociální komunikace
17. Národnostní menšiny ve srovnávacích analýzách
18. Budoucnost umění, umělců a ekonomů
19. Současná maďarská sociologie: přehled vývojových směrů v perspektivě východ - západ
20. Přeměna demokracie: vzory změn ve výchovných systémech

Kongres zahájil prezident Maďarské sociologické společnosti J. S z e l é n y i , úvodní projev na téma Sociální mobilita v Maďarsku v mezinárodním srovnání přednesl prezident OTKA R. A n d o r k a . Zahájení kongresu byli přítomni i předseda Maďarské akademie věd, ředitel Maďarské televize a další hosté.

Jednání pracovních skupin probíhalo paralelně a jejich program byl velmi obsáhlý. K jednotlivým tematickým okruhům probíhaly živé diskuse. Kromě jednání v pracovních skupinách měli účastníci kongresu možnost zapojit se i do činnosti didaktických seminářů. Pořadatelé kongresu vhodně zařadili do programu i celodenní tematické exkurze, které umožnily zejména mimoevropským návštěvníkům poznat maďarskou krajinu, hospodářství i kulturní památky.

Po skončení jednání jednotlivých skupin proběhlo za účasti četných zahraničních hostů závěrečné plenární zasedání, které shrnulo hlavní závěry sjezdu a přijalo usnesení.

Československá delegace na kongresu byla poměrně početná, přítomni byli pracovníci Výzkumného ústavu ekonomiky zemědělství a výživy, sociologických ústavů z České a Slovenské republiky a z řady dalších pracovišť. Všichni členové delegace aktivně vystupovali a přednášeli referáty v různých sekcích. Z Výzkumného ústavu ekonomiky zemědělství a výživy měla dr. ing. Věra M a j e r o v á , CSc., referát Úloha sociologie zemědělství v současných změnách zemědělství a vesnického života a dr. Cyrila M a r k o v á vystoupila s referátem Změny v životě venkovských obcí, vyvolané přechodem čs. zemědělství na tržní hospodářství. Přesné názvy dalších referátů nemohu uvést, protože pořadatelé kongresu nezajistili vydání předem zaslanych abstrakt.

Na základě referátů docházelo mezi účastníky kongresu k navazování užších kontaktů a nežádka i k další rozsáhlejší spolupráci.

Jednání na kongresu ukázalo, že revoluční změny, které probíhají ve střední a východní Evropě, postavily sociologii do zcela nové situace. Sociologie prožívá doslova šok, který je velmi užitečný, ale také velmi nebezpečný. Sociologové musí hledat novou identitu a bojovat o svou prestiž v demokratické společnosti. K tomu musí najít nové nástroje a nové metody. Kongres umožnil všem účastníkům seznámit se s hlavními problémy sociologie a se způsoby jejich řešení jak v Maďarsku a v ostatních zemích střední a východní Evropy, tak i v nejvyspělejších zemích světa. Ukázalo se, že celá řada problémů je společných a bude nejučelnější je řešit v mezinárodní spolupráci. Dominujícím prvkem referátů i diskusních příspěvků bylo široké spektrum problémů vyvolaných změnami politických struktur v životě venkovského i městského obyvatelstva.

Velkým přínosem kongresu bylo, že se na něm setkali odborníci různých profesí. Vedle sociologů byli hojně zastoupeni ekonomové, geografové, politologové, etnografové, historici i sociální antropologové. Takové složení delegátů zabraňovalo úzce jednostranným pohledům a naopak umožňovalo opravdu globální přístup k posuzování jednotlivých problémů.

Z jednotlivých okruhů vynikaly otázky sociální mobility, následovali změny životního způsobu, které souvisejí s přechodem společnosti střední a východní Evropy na tržní hospodářství. Diskutující k těmto okruhům zejména zdůrazňovali, že k řešení všech problémů je třeba přistupovat velmi citlivě a vždy přihlížet ke specifickým konkrétních podmínek jednotlivé země.

Kongres umožnil navázat řadu osobních kontaktů s pracovníky významných evropských i zámořských institucí, výzkumných ústavů i vysokých škol a seznámit se s publikacemi zahraničních pracovišť. Výměna názorů s pracovníky, zabývajícími se podobnou problematikou posloužila k prohloubení znalostí z dané oblasti a přispěje k jejich racionálnějšímu využití.

RNDr. Cyrila Marková, Výzkumný ústav ekonomiky zemědělství a výživy, Praha

LETNÍ ŠKOLA EVROPSKÉ SPOLEČNOSTI PRO RURÁLNÍ SOCIOLOGII V LONDÝNĚ

Evropská společnost pro rurální sociologii uspořádala již čtvrtý ročník letní školy, které se poprvé zúčastnili i dva mladí sociologové z ČSFR - Iveta Námerová z VÚEPP Bratislava a Michal Lošťák z VŠZ Praha. Tato škola proběhla od 11. do 15. září 1991 v Londýně a společně se na ní setkali mladí rurální sociologové z Evropy, aby v pracovním a neformálním prostředí diskutovali o svých výzkumech a podělili se o své zkušenosti. Ve vystoupeních i v debatách se odrazily teoretické i empiricko-praktické komponenty problémů, nad kterými sociologové v různých zemích pracují.

Hlavním organizátorem této letní školy bylo Rural Studies Research Centre University College London, které spolu s Rural Economy and Society Study Group tuto akci sponzorovalo. Finanční účast těchto dvou institucí také umožnila pobyt našich sociologů v Londýně (ubytování a strava - 21 liber za den). Česká a slovenská vysílatelská organizace hradila cestu autobusem do Londýna a zpět. V této souvislosti je zajímavé, že všem ostatním účastníkům - i z Polska a Maďarska - zaplatily jejich domácí instituce dopravu letecky a proplatily jim pobyt v Londýně včetně kapesného v librách.

Školu zahájil dr. Terry M a r d s e n (odborný asistent School of Geography and Earth Sciences, University of Hull), který byl také jejím hlavním a odpovědným organizátorem. Ve svém vystoupení načrtl tři hlavní témata, která byla na setkání posuzována: měnící se venkovská komunita, rurální identity a kultury; restrukturalizace zemědělství a přizpůsobení zemědělského hospodaření; budoucí vyhlídky evropských venkovských oblastí a úloha rurální sociologie. Tyto problémy jsou podle něj základní v kontextu radikálních změn v celé Evropě.

Po něm vystoupil R. S m i t h z Bedford College London. Hovořil o nerovnoměrném rozvoji a restrukturalizaci venkova v okrajových oblastech Británie (Severozápadní vysočina ve Skotsku), kdy se v jedné z nejrozvinutějších společností vytvořila periférie s jedinečnými formami sociální organizace. Historicky se zde vyvinul jinde v Británii neexistující systém právních vztahů (vlastnictví půdy je kolektivní, ne individuální) a hospodaření (tzv. políčkaření - crofting). Tato oblast není schopna čelit konkurenci rozvinutých oblastí, a vzniká tak otázka, jak zastavit její úpadek. Východiskem by mohla být diverzifikace zemědělství, pluralita činností v této oblasti (turismus, rybaření, lov zvěře).

Problémy spojenými s diverzifikací zemědělství se zabývala i M . V i l l a z univerzity v Trondheimu (Norsko). Hovořila o monografické studii obce Stodal, kde existuje silné propojení mezi zemědělstvím a šesti závody na výrobu nábytku. To umožnilo zkoumat pronikání různých životních způsobů do rurálních oblastí, jejich vývoj a vzájemné ovlivňování. Tyto otázky byly spojeny i s výzkumem lokální kultury - vystupující zdůraznila spojení kulturní identity s nemobilitou.

A . T ó t h z univerzity v Budapešti (student) hovořil o výzkumu vesnice v souvislosti s politikou transformací Maďarska, kde je pozornost sociologů věnována vzniku nových tříd. A. Tóth se zabýval v obci, kde prováděli výzkum, nejhudší vrstvou lidí, kterou tvoří převážně Rómové a handicapovaní lidé (fyzicky, mentálně) staršího věku, jejichž situace se stává kritickou v souvislosti se ztrátou řady výhod (např. naturálií).

C h . R a y z univerzity v Aberystwythu (Wales) hovořil o hospodářstvích spoléhajících se sama na sebe (tzv. economy of self-reliance), které existují ve Walesu, jenž představuje okrajovou oblast Británie (nižší hrubý národní důchod i osobní příjmy, vyšší nezaměstnanost). Ekonomika spoléhání se sám na sebe v podmínkách tlaku trhu prohlubuje nevýhodné postavení Walesu, je v podstatě polouzavřenou ekonomikou, vyrábí pouze to, co je třeba použít, ovšem pomáhá také na druhé straně ochraňovat kulturní idenitu venkova (např. v zemědělských oblastech s takovýmto typem hospodaření je větší počet lidí, kteří znají waleský jazyk).